

SERGEJ VASILJEVIČ
RAHMANJINOV

(1873. – 1943.)

katica burić

Kraj XIX. i početak XX. stoljeća zaista je specifično razdoblje, to više što predstavlja nama bližu povijest, povijest čije se krhotine i dan-danas osjećaju. Živjeti u razdoblju u kojem su do jučer živjeli Wagner, Liszt, Dvorák, Verdi, Brahms i mnogi drugi koji su obilježili XIX. stoljeće kao stoljeće glazbenog romantizma, u vremenu u kojem je Mahler pisao svoje posljednje simfonije, u razdoblju u kojem se na mala vrata pojavljivala i nova struja koja će uskoro naglavačke preokrenuti sva dotadašnja poimanja glazbe, u vrijeme Schönbergova "Erwartunga", njegovih prvih gudačkih kvarteta, Webernova poentilizma, Stravinskijeva neoklasicizma..., za Sergeja Rahmanjinova značilo je čvrsto zauzeti "svoju stolicu" i braniti ju dosljedno kako to može samo ona iskrenost prema sebi, vjera u sebe i hrabrost u ostvarivanju sebe.

U to "nestalno" i teško vrijeme prvih ratova, kad se i glazba "brinula" oko svoje egzistencije, Rahmanjinovu "glavu" kao da nije opterećivalo kojem će se glazbenom stilu okrenuti, kojim će se kompozicijskim tehnikama naoružati i kojim će smjerom u budućnosti kretati. Ispunjavajući obvezu duše koja je zahtijevala stvaranje glazbe, zarađujući za svoj i opstanak obitelji sviranjem u jednoj sezoni i do tridesetak koncerata, bilo je jedino bitno "odraditi" svoj posao na najbolji mogući način. I dok se oko njega

stvarala glazbena "budućnost" (novim poimanjima ritma, melodije, harmonije, zvukovne boje, itd.), ovaj je "posljednji ruski romantik" ostao vjeran svojoj ideji, glazbi i sebi.

U opusu Sergeja Rahmanjinova svakako je u centru pažnje klavir, kao solo instrument ili kao dio orkestra. Njegova najpoznatija djela pisana su za taj instrument, što, naravno, nimalo ne iznenađuje s obzirom na njegovu pijanističku karijeru. Pa opet, iznimno je zanimljivo i pomalo iznenađujuće da izuzetnu vještinu instrumentalista Rahmanjinov nije upotrebljavao za skladanje glazbe pune virtuoznosti, već za naglašavanje svih ekspresivnih mogućnosti toga instrumenta. Jednako tako iznenađujuće je da Rahmanjinov (koji je možda jedini primjer takvog skladatelja) u svojim klavirskim koncertima najljepše teme prepušta orkestru, koji nije samo pratilac klavira (solističkog instrumenta), kao što nije ni njegov "nadmetač", već je partner u ostvarivanju ljepote - glazbe.

Veliki pijanisti, kako se obično pretpostavlja, rađaju se već kao takvi. Ako namjeravaju "dosegnuti vrhunce", moraju se zatvoriti u svijet tipki još od dječaćkih dana. Naravno da su postojali i oni koji su osim tog "klavirskog svemira" bili sposobni proniknuti i u "tajne" skladanja i, što je upravo nevjerojatno, u njemu biti besprijekorni. Tako, u "šačicu" takvih (Mozart, Liszt, Chopin...) nesumnjivo ulazi i Rahmanjinov. Za njega, koji je sâm tvrdio da nikada nije uspio dokučiti koji je njegov pravi poziv (skladatelj, pijanist ili dirigent), čini se da je od primarne važnosti bilo biti uspješan do njemu mogućih granica u onome čime se trenutno bavio, što je rezultiralo glazbenom ličnošću koju, onda kao i danas, svatko od nas najvjerojatnije jednako jako doživljava.

Pa iako su ga sredinom 1920-ih smatrali “internacionalnim pijanističkim idolom”, (i dan-danas Rahmanjinova drže jednim od možda najvećih pijanista XX. stoljeća), od “trojstva” koje ga je doživotno pratilo (skladatelj, pijanist i dirigent), čini se da onaj suštinski Rahmanjinov ipak nije ponajprije pijanist. No, koliko je besmisleno potiskivati ono što je usađeno u dubinu jednog bića, nekoliko se puta i u Rahmanjinovu životu potvrdilo. Još kao dvanaestogodišnjak kad je svom učitelju Nikolaju Zverevu obznanio svoju potrebu za skladanjem bio je izbačen iz njegove škole. Potom će će nakon katastrofalne izvedbe njegove "Prve simfonije" posve stvaralački zanimemiti. Tek nakon tri godine depresivnog stanja, iz kojeg će ga izvući psiholog Nikolay Dahl, Rahmanjinov će spoznati što je ono što ga čini cjelovitim, te će za uspomenu na dr. Dahla stvoriti „Drugi klavirski koncert“ koji će postati jednim od njegovih najpopularnijih djela.

Ekonomski je pritisak (nakon napuštanja Rusije zbog ratnih događanja) zasigurno najvećim razlogom okretu k pijanističkoj karijeri, kojoj se profesionalno posvetio tek u četrdesetčetvrtj godini kada je počeo “učiti” Mozarta, Beethovena, Schuberta i Chopina. Ipak, djela koja su pod njegovim prstima “najbolje klizila” te i njima samima donijela još veću slavu jesu upravo njegova djela.

Taj, nema sumnje, tipičan predstavnik ruskog romantizma, sklon introverciji, koji komponira samo u zanosu inspiracije, izuzetno emotivan te svjestan da može komunicirati i upravljati emocijama publike, zaista je živio mit o romantiku, ali taj mit nikad, pa ni u slučaju Rahmanjinova, nije bio bezbolan. Mi koji nismo imali sreće uživo slušati samoga autora u interpretaciji vlastitih djela, zadovoljit ćemo se snimkama.

Izabrana diskografija:

Simfonija No. 1-3, Vokaliza	
Philadelphia Orchestra, S. Rachmaninov	RCA 7464 45678
Simfonija No. 2	
Leningrad PO, K. Sanderling	DG DG 449 767
Simfonija No. 1-3	
Vladimir Ashkenazy Concertgebouw Orchestra	DECCA 455 798
Glasovirski koncerti No. 2 & 3	
S. Rachmaninov, PO, L. Stokowski	Naxos 8.110601
Glasovirski koncert No. 2...	
S. Richter, Warsaw PO, S. Wislocki	DG 447 8584
Glasovirski koncerti No. 1-4	
V. Ashkenazy, LPO, A. Previn	DECCA 444 839
Glasovirski koncerti No. 1 & 2	
L. O. Andsnes, BPO, A. Pappano	Warner 4748132
Rapsodija na Paganinijevu temu	
Van Cliburn, Moscow PO, K. Kondrashin	RCA Victor 515653Z
Rapsodija na Paganinijevu temu	
D. Trifonov, PO, Y. Nézet-Séguin	DG 479 4970
Prva sonata, Varijacije na Chopinovu temu	
B. Berezovsky	Teldec 90890
Druga sonata, Glasovirski koncert No. 3	
Horowitz	RCA Victor 59411
Druga sonata, Etide	
I. Pogorelić	DG 415 123